

ÉVFORDULÓ

Antonio Colombo és Dennis Musk

JÁKI L. SZANISZLÓ ATYA OSB: AZ IGAZSÁG HARCOSA

Rómában a Regina Apostolorum Pápai Egyetemen 2010. április 13-án nemzetközi konferenciát tartottak Jáki L. Szaniszló atya, a nagy tudós, teológus és termékeny író emlékére, halálának első évfordulóján

Jáki László Szaniszló atya 1924-ben Győrben született, és 1942-ben Pannonhalmán lépett be a bencés rendbe. 1947-ben Rómába küldték, hogy rendszeres teológiából doktorátust szerezzen a Sant' Anselmo Pápai Egyetemen. 1948-ban Assisiben szentelték pappá, doktori téziseit 1950-ben védte meg. Rendje nem engedte visszatérni az akkor kommunista uralom alatt álló Magyarországra, hanem az USA-ba küldte teológia tanárnak. Szaniszló atya hamarosan rádöbbsent arra, hogy a teológia által fölvetett tudományos kérdéseket csak tudományos ismeretek birtokában lehet megfelelően kezelni. 1953 végén súlyos mandulaműtéten esett át, ami tíz évre megfosztotta a hangjától, mert hangszalagjait nem tudta használni. Így arra kényszerült, hogy abbahagyja a tanítást, saját szavaival élve emiatt lett *damnatus ad litteras*, vagyis írásra ítéltetett. 1955-ben MSc., 1957-ben pedig PhD. fokozatot szerzett fizikából, mentora a Nobel-díjas Victor F. Hess, a kozmikus sugárzás felfedezője volt. 1960-ban Princetonba (NJ) költözött, az ottani egyetem tanára lett. 1965-ben került a New Jersey Seton Hall Katolikus Egyetemre. Élete végéig Princetonban, illetve Princeton közelében élt, főleg azért, mert ott kiváló könyvtárak álltak rendelkezésére.

1966-ban adta ki első fontos könyvét *The Relevance of Physics* címmel, majd ezután több mint negyven éven keresztül jelentek meg munkái nagyon sok témakörben. Foglalkozott tudománytörténettel, kozmológiával, teológiával, etikával, filozófiával és bibliatudománnyal. 1987-ben Templeton-díjat kapott, mert „óriási mértékben járult hozzá ahhoz, hogy áthidaljuk a tudomány és vallás közötti szakadékot, és mert a legfejlettebb modern tudományon belül készített helyet a mély és igaz hitnek.” 1990-ben nevezte ki II. János Pál pápa a Pápai Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagjának. Könyvei közül megemlíthetjük az alábbiakat: *Science and Creation* (a modern tudomány születéséről), *Questions on Science and Religion* (a tudománnyal és vallással kapcsolatos legáltalánosabb ellenvetésekről), *Genesis 1 Through the Ages* (a Teremtés I. könyve, amely érvényt szerez a Sabbath-pihenőnek), *Means to Message: A Treatise on Truth* (filozófiai munka az igazságról), és *A Mind's Matter* (szellemi önéletrajz). Számos könyvet szentelt Newman bíborosnak, Pierre Duhem francia fizikusnak és tudománytörténésznek, és egyet a katolikus hitre áttért Sigrid Undsetnek, aki 1928-ban irodalmi Nobel-díjat kapott. Mestereinek Newman bíborost, G.K. Chestertont és Etienne Gilson tekintette.

2009 márciusában Jáki atya éppen Európában tartózkodott, mert előadást tartott a Regina Apostolorum Pápai Egyetemen. Szívbetegségben halt meg 2009. április 7-én Madridban, útban az Egyesült Államok felé.

2010. április 13-án Rómában nemzetközi konferenciát tartottak halálának első évfordulójára emlékezve. A konferencia résztvevői Olaszországból, Magyarországról, Spanyolországból, Franciaországból, Nagy-Britanniából és az USA-ból érkeztek. A vendégszónok Őexcellenciája Msgr. Marcelo Sánchez Sorondo, a Pápai Tudományos Akadémia kancellárja volt.

Msgr. Sánchez Sorondo így idézte fel, hogyan keresztelte útja Jáki Szaniszló atyáét: amikor a Lateráni Egyetem Filozófia Karának dékánjaként megkérdezte az akkor még bíboros Ratzingertől, hogy kit lehetne meghívni egy 1992-ben tartandó természetfilozófiával kapcsolatos kongresszusra. A válasz így hangzott: „Hát, van egy bencés, Jáki, aki segíthet...” Útjaik 1998-ban keresztelték ismét egymást, amikor Msgr. Sánchez Sorondo a Pápai Tudományos Akadémia kancellárja lett. Jáki atya az Akadémia egyik tiszteletbeli tagja volt, akit a híres francia tudós, a Concorde kifejlesztésében résztvevő Paul Germain javaslatára hívtak meg. Msgr. Sánchez Sorondo felidézi, hogy Jáki atya az Akadémiánál folyamatosan hangsúlyozta a tudomány fontosságát a modern világban, modern tudomány keresztény eredetét; ez utóbbiban benne van, hogy az Egyház egyáltalán nem a tudomány ellensége a tömegtájékoztató és az Akadémia általános nézete ellenére sem.

2006-ban XVI. Benedek pápa a Pápai Tudományos Akadémia pápai audienciája során a következőket mondta neki: „Jáki atya, köszönöm a tudományról, vallásról és teremtésről írt könyveit.”

A tudománynak látszólag nincs határa, de valójában a mérhető dolgokra korlátozódik. Ami nem mérhető, az nem lehet a tudomány tárgya, az a bölcsészet területéhez tartozik. Eddington (híres XX. századi tudós) szavaival élve: „A tudományos és a tudományon kívüli tapasztalat közötti eltérést hitem szerint nem a konkrét és a transzcendentális közötti, hanem a mérhető és nem mérhető közötti eltérés jelenti.”

Jáki atya megfogalmazásában: „Az egzakt tudomány nem több és nem kevesebb, mint a mozgó dolgok mennyiségi aspektusainak mennyiségi vizsgálata.” Csodálkozhatunk ezen a meghatározáson, de ne felejtsük el, hogy ha úgy érezzük is, hogy nem mozgunk, a Föld akkor is mozog, a Nap, sőt a galaxisunk és az egész univerzum is mozog. Jáki atya továbbvitte ezt a meghatározást, és azt mondta, hogy az egzakt tudományt nem használhatjuk erkölcsi tanítások alapjaként: „Amikor Randall Thomas Davidson Canterbury érseke azt mondta Einsteinnek: „Lord Haldane azt mondta nekünk, hogy az Ön elmélete nagyban megváltoztatja az erkölcsünket, Einstein így válaszolt: „Egy szavát se higgye. Nem változtatja meg. Ez tisztán absztrakt tudomány.”

Jáki atya álláspontja az *Impassable Divide* c. könyvében olvasható: „A tudomány és vallás területe között egy fogalmilag egyszerű, de következményeit tekintve monumentális vízválasztó emelkedik, amely olyan óriási hegyláncokhoz hasonlít, mint a Sziklás-hegység, az Andok, a Himalája, az Alpok, vagy kisebb mértékben a Pireneusok és az Appenninek. Bár ezek már nem áthatolhatatlanok, mégis vízválasztók. Lejtőiken a vizek csak egyik vagy másik irányban folyhatnak: keletre vagy nyugatra, északra vagy délre. Nem számít, hogy a víz milyen messzire folyik, és mekkora a mennyisége, sohasem találkozhat azzal a vízfolyással, ami a másik lejtőn indul el. A vízválasztó két oldalán a vizek két, egymástól mindörökké elválasztott medencét alakítanak ki. Ez egyezik Kipling megfigyelésével: „Kelet az Kelet, Nyugat az Nyugat, a kettő sohasem találkozik.” Kipling nem vette észre, hogy a mennyiségek sajátos használata milyen döntő szerepet játszik a kulturális különbségekben. Az

áthatolhatatlan vízvázalzó képe teljes egészében megfelel a tudomány és a bölcsészet kapcsolatának. Próbálhatjuk akárhogy, a tudományból nem tudunk egyetlen olyan értékítéletet sem kifacsarni, ami a bölcsészet lényegének része lenne. A tudomány nem tudja igazolni még az emberi beszéd legalapvetőbb formáját, a létege használatát sem, nem is szólva a létező dolgokról, illetve cselekvésekről tett kijelentésekről. Ez azért van így, mert ha az alábbi konkrét kijelentést megnézzük „Ez az asztal itt van”, akkor ebből csak az „asztal” és az „itt” mérhető, és mérhetőség az egzakt tudomány lelke. A „lélek” számokban manifesztálódik, ami minden szó közül talán a”leglelketlenebb. Az „ez” mutató névmásnak nincs nagysága a ráruházott érzelmi hangsúly ellenére sem. Ami a kijelentés döntő részét illeti, a „van” az összes szó közül a legerősebben áll ellen minden kísérletünknek, hogy számszerűsítsük. A „van” nem adható meg grammában, literben, mérföldben vagy frekvenciában, bármennyire frekventáltan használjuk is valamennyien. A „van” legmélyebb dimenzióját az „Az vagyok, aki van” szavak hordozzák, vagyis az a név, amin Isten akarta, hogy Őt ismerjük. Meg kell jegyeznünk, hogy mire János evangélista kijelentette, hogy „Isten a szeretet”, addigra már beszámolt arról, hogy Jézus, aki Isten szeretetének legnagyobb megnyilvánulása a bűnös ember iránt, amely kategóriába a tudósok is tartoznak, úgy határozta meg magát, hogy „én Vagyok”, és tette ezt a kritikus helyzetekben. Ez természetesen nem nyugtázta le a modern egzisztencialistákat, akiknek a célja az volt, hogy magán a pillanaton lovagolva meneküljenek el attól a valóságtól, amely meghaladja a pillanatot.”

Jacques Vauthier professzor (La Sorbonne, Párizs) olyan részletesen magyarázta el Jáki atya tudományra vonatkozó álláspontját, hogy azt itt nincs lehetőségünk közölni. John Beaumont (Leeds-i Egyetem), aki az utolsó időszakban éveken át együtt dolgozott Jáki atyával, leírta az atya munkával töltött mindennapjait, és rámutatott arra, hogy Szaniszló atya „buzgón dolgozott azért, hogy a világi materializmus ellenében fegyvert adjon a katolikusok kezébe, és előmozdítsa a katolikus hitet”, és hogy ’csak az Igazság méltó arra, hogy teljesen neki szenteljük magunkat.’ Nincs is találóbb megjegyzés Jáki atya esetében.” Prof. Lucía Guerra Mendez (Madridi Katolikus Egyetem) Jáki atya bioetikával kapcsolatos gondolatait vizsgálta: „Jáki atya szívesen idézte Tertullianust, aki azt írta, hogy a keresztényeknek nemcsak ölniük tilos, de a méhen belüli életet sem pusztíthatják el.” Továbbá Jáki atya felidézi, hogy Tertullianus az első, aki bibliai szakaszokat idéz az abortusz ellen. Az egyik, amikor Erzsébet köszönti Máriát és Mária reakciója megerősíti Tertullianus érvelését: „Minden anya felismeri fiát, és a fia, aki él, felismeri őt, mert nemcsak test, hanem lélek is.”(...) Összefoglalva elmondhatjuk, hogy Jáki atya úgy hivatkozik a keresztény kinyilatkoztatásra, mint az egyetlen tudásra, amely teljes harmóniában van az értelemmel és a tudománnyal, és csak ez adhat érvényes választ bioetikai kérdésekre. Jáki atya azt is megjegyezte, hogy az abortusszal kapcsolatban manapság általánosan elterjedt gondolkodás alapján kívánatos lett volna Jézust még magzatként megölni, hiszen ’egy szegény anya’ ’apa nélküli fia’ volt.”

A konferencián Prof. Alexandra von Teuffenbach Jáki atya ekkleziológiájáról beszélt, összehasonlítva 1957-ben írt *Tendances Nouvelles de l'Ecclésiologie* c. könyvét a Második Vatikáni Zsinattal, és azt mondja, hogy Jáki Szaniszló próféta volt, mert öt évvel a Zsinat előtt a következőket írta: „Az ekkleziológia kortárs irányzatainak elemzése egy bizonyos pontig segíthet meghatározni azokat az utakat, amelyeken a jövő ekkleziológiájának meg kell maradnia. Feltétlenül meg kell határoznunk egy ekkleziológiai módszertant: más szóval, az Egyház számos aspektusával kapcsolatban biztonságos, sőt komoly rendszert kell kialakítani. Azért kell így tennünk, mert a teológia területei közül az Egyházhoz ez kapcsolódik a legtöbb és legváltozatosabb pontokon. Az Egyház egyidejűleg földi és égi, mulandó és örök, jelenlévő és eszkatologikus, emberi és isteni, tevékeny és szemlélődő, személyes és közösségi, a szeretet egyesíti és törvények kormányozzák, látható és láthatatlan; ahhoz, hogy megfontoltan szemlélhessük, szükség van egy olyan rendszerre, amely kiegyenlíti ezt a sokféleséget.”

Öexcellenciája Msgr Sánchez Sorondo Szaniszló atya egyik testvérével, Jáki Teodóz OSB atyával beszélget. A testvérek közül a mindhárom fiú bencés szerzetes lett

Kiderült, hogy a sok szempont közötti egyensúly megtalálása jelenti az igazi problémát annak a bizottságnak, amelyet azzal bíztak meg, hogy vizsgálja felül az Egyházzal szülő, és az első szavakról *'Lumen gentium cum sit Christus'* ma *Lumen Gentium* néven ismert Zsinati Konstitúciót, amely szerint a népek világossága nem az Egyház, hanem Krisztus. A kiinduló pont Krisztus, vagy ahogy Jáki a disszertációjában írta: „A dogmatikai tanulmányt a krisztológia folytatásának kell tartanunk, és Krisztushoz főleg abból a szempontból kell kapcsolnunk, hogy Ő az egyház feje.” (...) Jáki Szaniszló doktorátusa végére azt a Szt. Ágoston idézetet írta, ami véleményem szerint a Második Vatikáni Zsinat megértésének igazi kulcsa: *„Tenete ergo carissimi, tenete omnes unanimiter Deum patrem et Matrem Ecclesiam!”* „Tartsátok tehát kedveseim mindnyájan egyhangúlag Istent Atyáknak, az Egyházat pedig Édesanyáknak! Nekem úgy tűnik, hogy az Egyházat inkább Édesanyáknak, semmint egy rideg épületnek képzelhetjük. Azt akarja, ami jó nekünk, még akkor is, ha nem mindig értjük, és nem egykönnyen fogadjuk el. Vagy, ahogy Jáki Szaniszló fogalmaz: „Az ekkleziológia csak ily módon nem felejt el, hogy munkájának egyetlen célja van: meg kell védenie, és növelnie kell az Egyházban és az Egyház iránt érzett természetfölötti szeretetet.”

Pedro Barrajon LC atya megvizsgálta az *Apologetics as Meant by Newman* c. könyvet, ami egyik a Newman bíborosnak szentelt számos könyv közül. Newman, aki messze nem volt a liberalizmus bajnoka, a bűn eszméjét tette meg apologetikája alapjának. Barrajon atya a következőkkel zárta beszédét: „Jáki atya érdeme, hogy Newman bíborost a mai világunk számára az igaz apologéta példájává tette, aki buzgón kereste Isten igazi arcát, és az igazság alázatos és őszinte keresésére hív minket. Ezt mutatja Newman *Vezess, jóságos fény* kezdetű híres imádsága, amely prezentációm végét jelzi:

Vezess, jóságos fény – körül homály –,
Te járj velem!
Az éj sötét, messze e honi táj –,
Te járj velem!
Te vezesd lábam, ne a messzeség
Tereit lássam, – egy lépés elég.

Nem voltam mindig így, nem kért imám,
Hogy jöjj velem.
Magam kerestem az ösvényt, – ezután
Te járj velem!
Hangos napot szerettem, és – féltem bár – a gög
Volt rajtam úr: felejtsd el az elszállott időt!

Áldó hatalmad, bizton, csendesen,
Vezet tova,
Lápon, sziklán, vízen, míg elmegyen
Az éjszaka.
S mosolygó angyalok közt virrad reám a fény,
Kiket régtől szerettem s úgy elfeledtem én.

(A tengernél. 1833 június 16.)

/Ford.: Sík Sándor/

A konferencián létrehozták a Jáki Szaniszló Alapítványt. Az alapítvány célja a katolikus kultúra előmozdítása Jáki Szaniszló atya életén és művein keresztül. Az Alapítvány elnöke Paul Haffner atya, aki Jáki atya első és legfontosabb életrajzírója a *Creation and Scientific Creativity: A Study in the Thought of S.L.Jaki* c. könyvével. Paul Haffner atya a római *Regina Apostolorum* Pápai Egyetem teológia tanára, a Gregoriánus Pápai Egyetem vendégprofesszora, a Duquesne Egyetem római campusának docense. Több mint 20 éve tanít filozófiát és teológiát az Örök Városban. Több mint 30 filozófiai és teológiai könyv és 150 cikk szerzője, rendszeresen jelennek meg írásai az *Inside the Vatican* c. folyóiratban.

Az Alapítvány titkára Antonio Colombo, Jáki atya barátja és munkatársa, aki Szaniszló atya néhány művét lefordította olaszra.

A Jáki Szaniszló Alapítvány nyitott vállalkozás. A csatlakozni kívánó érdeklődőket szeretettel várják. Jáki Szaniszló atyáról további információ a www.sljaki.com és a www.realviewbooks.com weboldalakon található.

A nap folyamán több felszólaló is idézte Jáki atya kedvenc bibliai szakaszát, amely találóan jellemzi az atyát: „Mindhalálig küzdj az igazságért, és akkor az Úr, a te Istened harcolni fog érted” (Sirák 4:33).

Jáki L. Szaniszló atya 2007-ben a Szent Katalin remeteszékhelyén tett látogatásakor a Lago Maggiore-nél (Észak-Olaszország)

Néhányan az áprilisi római konferencia résztvevői közül. Baloldalon Jáki atya öccse

2010. június-július **Inside the Vatican**